

Repliker och kommentarer*

Dela på jobben?

Att dela på jobben har framförts som ett sätt att solidariskt dela på bördorna av arbetslöshet. Lenart Hjalmarsson visar att det knappast är ett effektivt sätt att påverka arbetslösheten, varken den konjunkturella eller den strukturella. Det finns andra betydligt mera effektiva medel att fördela arbetslöshetens kostnader. □

Kortare arbetstid för att skapa fler jobb! För den parollen är fackföreningsrörelsen i Västeuropa redo till strid. För det kravet tänker, enligt en stort uppslagen artikel i LO-tidningen, de socialistiska partierna i Västeuropa gå till val i vår när ett nytt EG-parlament skall väljas. Inför 35 timmars arbetsvecka är huvudkravet.

På kontinenten och i England vill man således förkorta arbetstiden för att därigenom dela upp de jobb som finns idag och därmed öka antalet sysselsatta både på kort och lång sikt. Förslaget har hittills avvisats av LO i Sverige, men ägnats stor uppmärksamhet i massmedia. Så skrev tex Aftonbladet för en tid sedan i en ledare om "Arbete för alla" att ... "så är nästa åtgärd för att spara på och rättvisare fördela 'bristvaran' arbe-

te; kortare arbetsdagar och delade arbeten."

En förkortning av arbetstiden och en uppdelning av jobben så att alla får sysselsättning är avsett som ett medel att solidariskt dela på bördorna av arbetslöshet, och speciellt den arbetslöshet som sammanhänger med konjunkturcykelns svängningar. Det kan emellertid starkt ifrågasättas om ett försök till uppdelning av jobben kan leda till en lösning på arbetslöshetsproblemet eller ens utgöra ett effektivt medel för att reducera arbetslösheten annat än under mycket speciella förutsättningar.

Fallet med reducerad lön

Låt oss studera under vilka förutsättningar en förkortad arbetstid kan tänkas leda till en ökning i sysselsättningen och en reduktion i arbetslösheten. Antag för det första att det sker en förkortning av arbetstiden och att lönen per timma hålls oförändrad medan veckolönen reduceras. Antag vidare oförändrad och hög efterfrågan i ekonomin och att företagen vill upprätthålla den tidigare produktionen och endast kan göra detta genom en kompenserande ökning i antalet sysselsatta. Med dessa ytterst speciella förutsättningar uppfyllda kommer en förkortning av arbetstiden att leda till ökad sysselsättning.

* I denna avdelning valkomnas såväl repliker på tidigare artiklar i Ekonomisk Debatt som fristående kommentarer i ekonomiska frågor. Bidrag ska vara redaktionen tillhanda den 1 augusti. Manus bör inte överstiga 4 maskinskrivna A4 sidor.

Antagandet om hög och oförändrad efterfrågan kan vara rimligt under en högkonjunktur. Om arbetstiden förkortas under en lågkonjunktur som vanligen karakteriseras av överskott på arbetskraft i företagen (labour hoarding) kan produktionsnivån upprätthållas med ett färre antal sysselsatta varför en arbetstidsförkortning inte direkt leder till ökad sysselsättning utan till en inkomstomfördelning från arbete till kapital genom den minskade översysselsättningen inom företagen. Arbetstidsförkortningen har delvis samma effekt som en konjunkturpolitiskt motiverad sänkning av företagets arbetskraftskostnader och för den konkurrensutsatta sektorn samma effekt som en devalvering. Om de sänkta arbetskraftskostnaderna utnyttjas av företagen för att sänka priserna på sina produkter, vilket möjligen kan förväntas ske inom exportindustrin, leder detta till ökad efterfrågan på företagets produkter och till på sikt ökad efterfrågan på arbetskraft. Samtidigt leder emellertid den reducerade veckolönen till en minskning av efterfrågan på varor och tjänster med negativa konsekvenser för sysselsättningen inom hemmamarknadsindustrin. Totaleffekterna på sysselsättningen är därmed oklara och beroende på de antaganden som görs om effekterna på efterfrågesidan.

Fallet med oförändrad lön

Låt oss nu i stället anta, vilket kanske är mera realistiskt, att arbetarna inte kan acceptera en sänkt nominallön per arbetsvecka utan kräver att arbetstiden förkortas vid oförändrad veckolön och därmed högre timlön än tidigare. Vid oförändrad veckolön har en förkortning av arbetstiden på kort sikt samma effekt som en konjunkturpolitiskt motiverad stimulans av efterfrågan (ex skattesänkning) i ekonomin. Dessutom tillkommer vid arbetstidsförkortning den kostnads-höjande effekten av de högre timlönerna, analog med en revalvering, vilken leder till en reducerad sysselsättning inom den konkurrensutsatta sektorn. Samtidigt leder ökningen i totala efterfrågan till ökad sysselsättning inom den skyddade sek-

torn och till en ökad import. Sysselsättningsminskningen inom den konkurrensutsatta sektorn kan mycket väl, och kommer sannolikt för ett land som Sverige, att överstiga sysselsättningsökningen inom den skyddade hemmamarknadssektorn varför nettoresultatet av arbetstidsförkortningen sannolikt blir en ökad arbetslöshet.

Osäkra effekter

Det är således endast under en högkonjunktur som en förkortad arbetstid kan tänkas leda till en ökning av antalet sysselsatta, men det är som ett medel för ökad sysselsättning under en lågkonjunktur förslaget har framförts. Under en lågkonjunktur med överskott på arbetskraft i företagen är inte de förutsättningar uppfyllda som behövs för att åstadkomma en ökad sysselsättning via förkortad arbetstid.

Den slutsats vi kan dra av analysen ovan är att en förkortad arbetstid inte är något lämpligt medel för att reducera konjunkturarbetslösheten. Effekterna på sysselsättningen av en förkortad arbetstid är högst oklara, och beror på de övriga förutsättningar som görs om den övriga konjunkturpolitiken och speciellt effekterna på efterfrågan i ekonomin. Med hänsyn härtill förefaller traditionell konjunkturpolitik vara ett betydligt effektivare och billigare medel mot konjunkturarbetslöshet än en förkortning av arbetstiden. En förkortning av arbetstiden kan to m leda till ökad arbetslöshet.

Medan konjunkturarbetslösheten kan ses om ett kortsiktigt fenomen är det på lång sikt struktur- och friktionsarbetslösheten som är problemet. Inte heller på lång sikt finns det någon anledning att förutsätta att en förkortad arbetstid för alla också reducerar arbetslösheten. De förhållanden, främst kanske institutionella, som tidigare var ett hinder för ökad sysselsättning har inte förändrats. En ökad sysselsättning kan därför gå hand i hand med en ökad eller oförändrad strukturarbetslöshet som under de senaste åren i Sverige.

Arbetslöshetens kostnader bör delas av alla

Att dela på jobben har framförts som ett sätt att solidariskt dela på bördorna av arbetslöshet. Ett betydligt mera effektivt medel härvidlag att fördela arbetslöshetens kostnader är genom finansiell kompensation till de arbetslösa. Det är genom beskattningen av alla dem som har arbete och kapital som solidariteten med de arbetslösa kan förverkligas. Samhällsekoniskt sett är det också den billigaste lösningen. Att förkorta arbets-

tiden är både dyrbart och ineffektivt. Det är lättast att genomföra en förkortning av arbetstiden under perioder med hög och jämn tillväxt då samtidigt kraven på materiella standardstegringar kan tillgodoses. Fördelningen mellan arbetstid och fritid bör avgöras genom en avvägning mellan konsumtion av varor och tjänster i förhållande till fritid och inte utnyttjas som ett dyrbart och ineffektivt medel i sysselsättningspolitiken.

Lennart Hjalmarsson